

datum: 5 november 2007
ons kenmerk: 10199HAME3 036733.doc
behandeld door: H. Ringenier
uw brief van: 1 oktober 2007
bijlage(n): 3
betreft: Programma van Eisen t.b.v. Proefsleuvenonderzoek plangebied
Marktpromenade, gemeente Haaksbergen

Gemeente Haaksbergen
de heer L.H. Alders
Postbus 102
7480 AC Haaksbergen

Geachte heer Alders,

Hierbij hebben wij het genoegen u 3 exemplaren aan te bieden van het Programma van Eisen t.b.v. het proefsleuvenonderzoek plangebied Marktpromenade, gemeente Haaksbergen.

Wij beschouwen dit project hiermee als afgerond. Graag danken wij u voor de prettige samenwerking.

De eindnota van het onderzoek wordt u separaat toegezonden.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u nog vragen hebben dan kunt u natuurlijk te allen tijde contact met ons opnemen.

Met vriendelijke groet,

Drs. H.F.A. Haarhuis
Hoofd regionale vestiging Oost-Nederland

RAAP Hoofdkantoor	T 0294-491500	RAAP Noord-Nederland	RAAP Oost-Nederland	RAAP Zuid-Nederland	RAAP West-Nederland
Leeuwenveldseweg 5b	F 0294-491519	De Kiel 11	Postbus 50	De S. Lohmanstraat 11	Postbus 4025
1382 LV Weesp	E raap@raap.nl	9206 BG Drachten	6970 AB Brummen	6004 AM Weert	2301 RA Leiden
Postbus 5069	KvK 34137810	T 0512 589 140	T 0575 567 876	T 0495 51 35 55	T 071 576 81 18
1380 GB Weesp	Postbank 4895648	F 0512 539 860	F 0575 567 085	F 0495 51 35 40	F 071 531 82 69
www.raap.nl	ABN AMRO	E raapnld@raap.nl	E raaponl@raap.nl	E raapznl@raap.nl	E raapwnl@raap.nl
	540269581				

RAAP-PvE Oost

**Programma van Eisen
Inventariserend veldonderzoek (proefsleuven)
Plangebied Marktpromenade
Gemeente Haaksbergen**

Goedkeuring PvE
door

Handtekening voor akkoord

Functie en Naam: Drs. S. Wentink, provinciaal archeoloog
Overijssel
d.d.: 31 oktober 2007

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

RAAP Hoofdkantoor	T 0294-491500	RAAP Noord-Nederland	RAAP Oost-Nederland	RAAP Zuid-Nederland	RAAP West-Nederland
Leeuwendveldseweg 5b	F 0294-491519	De Kiel 11	Postbus 50	De S. Lohmanstraat 11	Postbus 4025
1382 LV Weesp	E raap@raap.nl	9206 BG Drachten	6970 AB Brummen	6004 AM Weert	2301 RA Leiden
Postbus 5069	KvK 34137810	T 0512 589 140	T 0575 567 876	T 0495 51 35 55	T 071 576 81 18
1380 GB Weesp	Postbank 4895648	F 0512 539 860	F 0575 567 085	F 0495 51 35 40	F 071 531 82 69
www.raap.nl	ABN AMRO	E raapnlnl@raap.nl	E raaponl@raap.nl	E raapznl@raap.nl	E raapwnl@raap.nl
	540269581				

PROGRAMMA VAN EISEN

LOCATIE	<i>Gemeente:</i>	Haaksbergen
	<i>Project:</i>	Marktpromenade
	<i>Plaats:</i>	Haaksbergen
	<i>Toponiem:</i>	Marktpromenade
PROJECT	Exploitatiegebied Marktpromenade	

PLAATS BINNEN ARCHEOLOGISCH PROCES

Inventariserend veldonderzoek (IVO) Proefsleuven

OPSTELLER	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Auteur			
	H. Ringenier RAAP Oost-Nederland Mercuriusweg 10 6971 GV Brummen tel 0575-567 876		
Autorisatie senior-archeoloog	Drs. M. Schabbink RAAP Oost-Nederland Mercuriusweg 10 6971 GV Brummen tel 0575-567 876/06 22 77 01 06		

OPDRACHTGEVER	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
	Gemeente Haaksbergen de heer L.H. Alders Postbus 102 7480 AC Haaksbergen tel: 053-5734742 e-mail: l.h.alders@haaksbergen.nl		

BEVOEGD GEZAG	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
	Gemeente Haaksbergen de heer L.H. Alders Postbus 102 7480 AC Haaksbergen tel: 053-5734742 e-mail: l.h.alders@haaksbergen.nl		

UITVOEREND BEDRIJF / INSTELLING

Naam	Nog niet bekend.
Contactpersoon	Niet van toepassing.
Telefoon/ e-mail	Niet van toepassing.

DATUM ONDERZOEK	Nog niet bekend
------------------------	-----------------

Start	Nog niet bekend.
Duur	De duur van het veldonderzoek bedraagt ca. 8 dagen

BASISGEGEVENS	
Projectnaam	Programma van Eisen t.b.v. proefsleuvenonderzoek plangebied Marktpromenade, gemeente Haaksbergen
Provincie	Overijssel
Gemeente	Haaksbergen
Plaats	Haaksbergen
Toponiem	Marktpromenade
Gemeentecode	10199HAME3
Kaartblad	34E
X – coördinaat	247.650
Y – coördinaat	463.800
CMA/AMK-status	Niet van toepassing
CAA-nr.	Niet van toepassing
CMA-nr.	Niet van toepassing
ARCHIS-monument-nr	Niet van toepassing
ARCHIS-waarnemings-nr	Niet van toepassing
CIS-code (onderzoeksmeldingsnummer)	Voor aanvang van het onderzoek dient de CIS-code aangevraagd te worden bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)
Oppervlakte plan- of onderzoeksgebied	Ca. 3,5 ha
Huidig grondgebruik	Bebouwd/braakliggend/voorzien van oppervlakteverharding

PERIODE(N)	COMPLEXTYPE(N)
Middeleeuwen (vroeg/laat)	Nederzetting/stad
Nieuwe tijd (vroeg/laat)	Nederzetting/stad

1. Doel en reden van het onderzoek	
Doel	Het doel van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven is het verzamelen van voldoende betrouwbare gegevens ten aanzien van de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen van de ten gevolge van de te realiseren bebouwing bedreigde vindplaatsen. De noodzakelijke informatie dient verzameld te worden met een minimum aan ingrepen.
Reden	Dit archeologisch onderzoek is nodig in verband met de voorgenomen bouwwerkzaamheden/bodemingrepen op diverse bouwlocaties, deze zouden de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied kunnen verstoren.
Selectiebesluit (alleen na IVO)	Het onderzoek is gebaseerd het advies van mevr. drs. S. Wentink, provinciaal archeoloog van Overijssel d.d. 17 september 2007, kenmerk 3.232.07/sw. Conform dit advies dient voorafgaand aan de uitvoering van de bouwwerkzaamheden/ bodemingrepen in plangebied Marktpromenade archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven plaats te vinden (Wentink, 2007).

2. Resultaten van het tot dusver uitgevoerde onderzoek			
Administratieve gegevens			
Bureauonderzoek			
Uitvoerder	RAAP Archeologisch Adviesbureau bv		
Uitvoeringsperiode	Augustus 2007		
Publicatie	H. Ringenier , 2007. Plangebieden Marktpromenade en Het Meuke, gemeente Haaksbergen; archeologisch vooronderzoek; een bureauonderzoek en veldtoetsing, <i>RAAP-rapport</i> 1610, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.		
Overig onderzoek			
Uitvoerder	Niet van toepassing		
Uitvoeringsperiode	Niet van toepassing		
Uitvoeringsmethode	Niet van toepassing		
Publicatie	Niet van toepassing		
Bewaarplaats van vondsten en documentatie			
De documentatie van het uitgevoerde onderzoek bevindt zich in het archief van RAAP Oost te Brummen			
Projectcode: HAME			
Tijdens het reeds uitgevoerde onderzoek is geen vondstmateriaal verzameld.			
Resultaten: landschappelijke en aardwetenschappelijke context			
Huidig grondgebruik; (sub) recente ingrepen en verstoringen	Het plangebied (figuur 1) is grotendeels bebouwd en verhard, een klein deel van het plangebied ligt braak.		
NAP-hoogte maaiveld	N.v.t.	Grondwatertrap	N.v.t.

<p>Fysiek-landschappelijke, geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken</p>	<p>Geomorfologisch gezien ligt het plangebied in een landschappelijke zone die voornamelijk is gevormd in de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Het gaat om door het landijs meegevoerd materiaal, dat bekend staat als grondmorene, en om een door het landijs geërodeerde hoogte, een zogenaamde vereffeningsrest-glooiing. In beide gevallen zijn deze landschappelijke eenheden bedekt met een pakket dekzand dat wordt gekenmerkt door het voorkomen van lichte welvingen.</p> <p>Het plangebied betreft een ongekarteerd gebied op de Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Op grond van de aangrenzende bodemtypen kan worden aangenomen dat de bodems in de (onbebouwde delen van de) plangebieden waarschijnlijk bestaan uit hoge enkeerdgronden en bekeerdgronden.</p> <p>Hoge enkeerdgronden kenmerken zich door een humushoudende bovengrond of plaggendek dikker dan 50 cm. Veelal liggen ze op de hogere delen van het landschap. Deze enkeerdgronden dateren uit de Nieuwe tijd en zijn ontstaan door de toepassing van plaggenbemesting. In de lagere delen van het landschap hebben zich bekeerdgronden gevormd. Dergelijke bodems zijn onder natte tot zeer natte omstandigheden gevormd. Het zijn bodems met een 10 tot 30 cm dikke, donker gekleurde, humeuze en vaak kleiige of sterk lemige bovengrond (minerale eerdlaag of A-horizont) of bouwvoor (Ap-horizont) die in de regel rechtstreeks op het moedermateriaal (C-horizont) rust. Als gevolg van hoge grondwaterstanden is de C-horizont vaak rijk aan ijzerconcreties en/of roestvlekken. Zie voor de resultaten van het booronderzoek figuur 2.</p>
<p>Cultuurlandschappelijke en historisch-geografische kenmerken</p>	<p>Het plangebied maakt in archeologisch en historisch opzicht deel uit van het centrum van Haaksbergen. Uit historisch en archeologisch onderzoek is komen vast te staan dat de nederzetting haar oorsprong heeft langs een deel van de Buuserbeek. Aangenomen wordt dat de beek rond 1400 is verlegd.</p>
<p>Resultaten: perioden en sites</p>	
<p>Regionale archeologische context</p>	<p>Het plangebied beslaat een groot deel van het centrum van Haaksbergen. Op grond van archeologische en historische gegevens blijkt dat de bewoning ter plaatse teruggaat tot in de Late Middeleeuwen.</p>
<p>Aard en ouderdom van de vindplaats</p>	<p>De verwachte resten dateren uit de Late Middeleeuwen en/of de Nieuwe tijd. Deze resten kunnen onder meer bestaan uit muurresten, uitbraaksleuven, beer- en/ of waterputten, afvalkuilen, perceelsscheidingen en archeologische mobilia. Bovendien loopt een deel van de in 1400 gedempte Buuserbeek door het plangebied. Behoudens de archeologische mobilia kunnen genoemde fenomenen tot diep in de geologische ondergrond aangetroffen worden. Voorts kan niet worden uitgesloten dat binnen het plangebied archeologische resten uit eerdere perioden worden aangetroffen. Het zou daarbij onder meer kunnen gaan om resten van bewoning uit de Vroege Middeleeuwen.</p>
<p>Gaafheid en conservering</p>	<p>Op basis van het tot nu toe uitgevoerd onderzoek is het niet</p>

(structuren, sporen, vondsten, paleo-ecologische resten)	mogelijk een uitspraak te doen over gaafheid en conservering van structuren, sporen, vondsten en paleo-ecologische resten.
Begrenzing en oppervlakte van de totale vindplaats (dus ook buiten het plangebied)	De omvang van de vindplaats kan gezien worden als het gehele centrum van Haaksbergen. De verwachte archeologische resten maken deel uit van het de historische kern van de Haaksbergen waarvan wordt aangenomen dat die op zijn minst teruggaat tot in de Late Middeleeuwen.
Begrenzing en oppervlakte van (het deel van) de vindplaats binnen het plangebied	De omvang van de vindplaats kan gelijkgesteld worden met de omvang van het plangebied Marktpromenade. De oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 3,5 ha. Binnen het plangebied bevinden zich een aantal bouwvakken waar nieuwbouw is gepland.
Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen	Tijdens de veldinspectie is gebleken dat archeologische resten zich kunnen manifesteren vanaf verschillende dieptes ten opzichte van het huidige maaiveld. Voor de geplande proefsleuven 1 t/m 4 en 8 geldt dat ter plaatse resten van oude bebouwing verwacht worden, deze kunnen in principe al voorkomen vanaf ca. 0,2 m -Mv. In de proefsleuven 5 en 6 worden de eventuele archeologische resten vanaf het niveau waar de bodem intact is, dit is ter plaatste ongeveer op een diepte vanaf 0,9 m -Mv. Ter hoogte van proefsleuf 7 is op een diepte van 1,9 m –Mv een laagje veen aangetroffen welke geïnterpreteerd is als opvulling van de Buurserbeek. De opgevulde beek kan dus in ieder geval vanaf deze diepte worden aangetroffen, niet uitgesloten is dat de beek zich al op een hoger niveau manifesteert. Zie voor de ligging van de geplande proefsleuven figuur 3.
Archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek	
Structuren en sporen	Op basis van de resultaten van het reeds uitgevoerde veldonderzoek in het plangebied wordt verwacht dat tijdens het proefsleuvenonderzoek met name archeologische resten uit de Middeleeuwen/Nieuwe tijd zullen worden aangetroffen. De archeologische neerslag van meerdere eeuwen bewoning kan zich manifesteren in de vorm van muurresten, uitbraaksleuven, beer- en/of waterputten, afvalkuilen, graven en perceelscheidingen. Bovendien wordt verwacht dat tijdens het onderzoek de Buurserbeek aangetroffen wordt. Zeer waarschijnlijk heeft een deel van deze beek centraal in het plangebied gelegen. Daarnaast kunnen bewoningssporen uit perioden voorafgaand aan de Late Middeleeuwen worden aangetroffen. Hierbij kan het gaan om resten van een agrarische nederzetting zoals (delen van) boerderijen, bijgebouwen, waterputten, greppels etc.
Artefacten: anorganisch	Er kunnen anorganische vondsten worden verwacht die verband houden met de bewoning, o.a. voorwerpen van keramiek (gebruiks aardewerk, dakpannen, bakstenen, glas, metaal en natuursteen, waaronder leisteen en tefriet).
Artefacten: organisch	Sommige voorwerpen kunnen van organisch materiaal zijn vervaardigd, zoals touw, leer, hout en vlechtwerk.
Paleo-ecologische resten	In afvalkuilen, greppelvullingen, beerputten en waterputten kunnen paleo-ecologische resten worden aangetroffen.
Complexiteit	Zeer complex.

3. Vraagstelling	
Onderzoekskader, relatie met NOA, synergie.	Een formeel en duidelijk geformuleerd onderzoekskader met betrekking tot de verwachte archeologische resten is niet voorhanden. Derhalve is er geen relatie met bestaande onderzoeksprogramma's.
Onderzoeksvragen	<p>Algemene vragen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn op de diverse bouwlocaties in het plangebied archeologische resten aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting? • In welke mate is het plangebied verstoord? • Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit? • Is op de verschillende bouwlocaties vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet? • Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische resten te worden omgegaan? <p>Specifieke vragen indien vindplaatsen/archeologische resten worden aangetroffen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de vindplaats/de archeologische resten? • Wat is de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen? • Wat is de aard, datering en conserveringstoestand van de archeologische laag? • Zijn in het plangebied archeologische grondsporen aanwezig? • Wat is de aard, datering en conserveringstoestand van deze grondsporen? • Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand. • Is er sprake van (een) behoudenswaardige vindplaats(en)?
Aanbevelingen	<p>Op basis van de resultaten van het archeologisch proefsleuvenonderzoek dient een aanbeveling te worden gedaan betreffende een archeologisch verantwoorde omgang met het plangebied. Met betrekking tot die omgang zijn er vier opties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beschermen; • archeologische begeleiding van de bodemingrepen; • definitieve opgraving; • vrijgeven. <p>Op basis van de onderzoeksresultaten dient het bevoegd gezag een goed afgewogen beslissing (selectiebesluit) te kunnen maken.</p>

Beperkingen	Niet van toepassing
-------------	---------------------

4. Veldwerk	
Strategie	De te verzamelen informatie is primair bedoeld om inzicht te krijgen in de aanwezige archeologische waarden en de kwaliteit en omvang daarvan. Er dient te worden gestreefd naar een onderzoek dat resulteert in de gewenste informatie en tegelijkertijd zo weinig mogelijk verstoring van de archeologische waarden teweegbrengt.
Fysisch-geografisch onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> • Van de geplande proefsleuf over de Buurserbeek dient een relevant deel van het dwarsprofiel over de beek te worden gedocumenteerd; van de overige proefsleuven zal van het meest informatieve deel van het lengteprofiel een kolomopname worden verricht; • Indien noodzakelijk wordt onder elke kolomopname een boring tot 3 m onder het vlak gezet om het profiel naar beneden toe aan te kunnen vullen met gegevens die de genese van het gebied moeten verduidelijken.
Methoden en technieken	<p>Op de diverse bouwlocaties worden proefsleuven aangelegd met als doel de aard, de omvang en de datering van de vindplaatsen vast te stellen. Ten aanzien van de toegepaste methoden en technieken gelden de volgende voorwaarden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • de lengte van de proefsleuven wordt niet meer dan strikt noodzakelijk is voor het bepalen van de omvang van de vindplaats); de proefsleuven hebben een maximale lengte van respectievelijk 25 (figuur 3; proefsleuven 1, 2, 5, 7 en 8), 35 (figuur 3; proefsleuf 6) en 40 m (figuur 3; proefsleuven 3 en 4); • de breedte van de proefsleuven bedraagt 2 m. Indien blijkt dat met een breedte van 2 m geen antwoord kan worden gegeven op de onderzoeksvragen, mogen de proefsleuven worden verbreed tot maximaal 4 m; • per proefsleuf zal een profiel worden onderzocht op mogelijke verstoringen, het bewoningsniveau en de mate waarin de vindplaats is opgenomen in de bouwvoor; • omdat de vindplaats(en) mogelijk behouden blijft/blijven, mag het proefsleuvenonderzoek niet destructiever zijn dan strikt noodzakelijk; • er wordt slechts één vlak aangelegd op een leesbaar niveau, indien wenselijk wordt een deel van de proefsleuf verdiept; • de lengte van de proefsleuven wordt niet meer dan strikt noodzakelijk; • de breedte van de proefsleuven wordt niet meer dan strikt noodzakelijk. • er wordt laagsgewijs verdiept tot het niveau waarop een leesbaar vlak zich aftekent; • aanwezige structuren mogen niet worden verwijderd;

	<ul style="list-style-type: none"> • tijdens het onderzoek wordt voldoende materiaal met diagnostische kenmerken verzameld om een uitspraak te kunnen doen over de datering, de eventuele fasering en de conserveringstoestand van de bodemlagen; • kwetsbare vondsten (o.a. metaal, leer en hout) moeten door middel van speciale zorg en behandeling behouden (c.q. geconserveerd) worden conform de vigerende versie van de KNA; • het vlak dient zodanig te worden aangelegd dat de bovengrond met behulp van een metaaldetector op metaalvondsten kan worden onderzocht; • van het vlak moet een vlaktekening (schaal 1:20) worden gemaakt met daarop aangegeven: de aanwezige sporen dan wel muurresten conform de vigerende versie van de KNA. Tevens wordt van het vlak en alle sporen de hoogte ten opzichte van NAP vastgelegd; • de documentatie van aangetroffen sporen moet worden bijgehouden in een sporen-database met codering en waar mogelijk voorzien van een voorlopige interpretatie conform de vigerende versie van de KNA; • aangetroffen sporen dienen fotografisch te worden vastgelegd; • indien sporen worden gecoupeerd, dient van ieder gecoupeerd spoor het profiel te worden gedocumenteerd in een profieltekening (schaal 1:20) • profielen (wand en spoor) en vlakken worden tevens gefotografeerd met de vermelding van de (wind)-richting en identificatie conform de vigerende versie van de KNA.
<p>Structuren en grondsporen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grondsporen mogen niet verder worden afgewerkt dan noodzakelijk is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen; • greppels en geïsoleerde sporen worden indien noodzakelijk voor de onderzoeksvragen gecoupeerd en gedocumenteerd; • grondsporen die deel uit maken van een (gebouw)structuur of grote concentratie grondsporen dienen daarentegen in eerste instantie alleen (selectief) te worden gecoupeerd en niet te worden afgewerkt. Dit heeft als doel de datering en de conservering zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen, waarbij de archeologische resten zoveel mogelijk intact gehouden worden; • aangetroffen graven (inhumaties/crematies) worden gedocumenteerd conform de vigerende versie van de KNA, de graven worden niet geborgen; • aangetroffen funderingen, vloeren en water- of beerputten dienen behouden te blijven; • muurwerk moet worden ingemeten, gefotografeerd en onderzocht op constructieve aard, omvang en ouderdom conform de vigerende versie van de KNA;

	<ul style="list-style-type: none"> • bodemlagen moeten ten opzichte van eventueel muurwerk afzonderlijk worden beoordeeld; • bij putten dient het onderscheid gemaakt te worden tussen water-, afval- en beerputten. Indien de vulling een vondstcomplex bevat, wordt materiaal met diagnostische kenmerken verzameld; • de archeologisch aannemer zorgt dat water- en beerputten aan het eind van een werkdag zijn veiliggesteld voor schatgravers bij voorkeur door het afdekken van de beer- of waterput (bijvoorbeeld met rijplaten). Alleen indien dit niet mogelijk is, wordt de beer- of waterput afgewerkt. Dit kan betekenen dat lokaal (in de put) dieper dan het vlakniveau gegraven wordt. <p>De volgende werkzaamheden vinden plaats:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noteren van baksteengrootte, metselverband en tienlaagsmaat; • inmeten (x-, y- en z-waarden); • tekenen; • fotograferen; • nummeren; • selectief afwerken van grondsporen.
Artefacten: anorganisch	<p>Tijdens het onderzoek wordt voldoende materiaal verzameld om een uitspraak te kunnen doen over de datering, de eventuele fasering en de conserveringstoestand van de vindplaats;</p> <p>verzamelwijze vlakvondsten: per vak van 5 x 2 m; metaalvondsten worden met behulp van een metaaldetector opgespoord; spoorvondsten worden per spoor verzameld.</p>
Artefacten: organisch	<p>Tijdens het onderzoek wordt voldoende diagnostisch materiaal verzameld om een uitspraak te kunnen doen over de datering, de eventuele fasering en de conserveringstoestand van de vindplaats;</p> <p>alle artefacten die tijdens het aanleggen van het vlak, tijdens het aanleggen van het profiel of bij het couperen van de sporen worden aangetroffen, worden verzameld;</p> <p>verzamelwijze vlakvondsten: per vak van 5 x 2 m; spoorvondsten worden per spoor verzameld.</p>
Paleo-ecologische resten	<p>Er worden geen monsters genomen ten behoeve van pollenonderzoek, macrobotanisch onderzoek, C14- of dendrochronologisch onderzoek.</p>
Beperkingen	<p>Vanwege het inventariserende karakter van het onderzoek mogen grotere structuren (bijvoorbeeld beschoeiingen, muurresten en putten) niet verwijderd worden. Door deze beperking kan mogelijk niet op alle onderzoeksvragen een duidelijk antwoord gegeven worden.</p> <p>Tijdens het plannen van het veldonderzoek dient rekening gehouden te worden met aanwezige kabels, leidingen en bestrating. Voorafgaand aan het veldonderzoek dient een KLIC-melding plaats te vinden.</p>

5. Uitwerking en conservering	
Analyse fysische-geografie	Fysisch geografische analyse vindt in het veld plaats. De analyse gebeurt op basis van de profielen. De veldgegevens van het vlak en de profielen moeten uitgewerkt worden in tekeningen en kaarten met een overzichtelijke codering conform de vigerende versie van de KNA. De bodemlagen moeten duidelijk worden aangegeven in de profielen met daaraan gekoppeld een (globale) datering.
Structuren en grondsporen	Grondsporen, bodemlagen en structuren worden uitgewerkt tot op het niveau dat noodzakelijk is om de vraagstellingen te kunnen beantwoorden. Hierbij is het van belang dat het verband tussen eventuele archeologische resten en de bodemopbouw beoordeeld wordt in samenhang met vondstmateriaal waarvan een (eventuele globale) datering is verkregen.
Artefacten: anorganisch	De vondsten worden per materiaalcategorie beschreven en gewaardeerd; vondsten worden uitgewerkt tot het niveau dat nodig is voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. De vondsten zullen adequaat behandeld moeten worden: tijdelijk geconserveerd gaande het veldwerk en definitief voor opslag. In de rapportage moet de herkomst en de betekenis worden beschreven. Toegepaste eisen zijn conform de vigerende versie van de KNA.
Artefacten: organisch	De vondsten worden per materiaalcategorie beschreven en gewaardeerd; vondsten worden uitgewerkt tot het niveau dat nodig is voor de beantwoording van de onderzoeksvragen; De vondsten zullen adequaat behandeld moeten worden: tijdelijk geconserveerd gaande het veldwerk en definitief voor opslag. In de rapportage moet de herkomst en de betekenis worden beschreven. Toegepaste eisen zijn conform de vigerende versie van de KNA.
Paleo-ecologische resten	Deze artefacten zullen adequaat behandeld moeten worden: tijdelijk geconserveerd gaande het veldwerk en definitief voor opslag. In de rapportage moet de herkomst en de betekenis worden beschreven. Toegepaste eisen zijn conform de vigerende versie van de KNA.
Beeldrapportage (objecttekeningen, foto's, kaarten, e.d.)	In het rapport worden ten minste opgenomen: een locatiekaart, een overzicht van de aangelegde putten en een overzicht van de aangetroffen sporen en structuren; belangrijke profielinformatie wordt met foto('s) en tekening(en) verduidelijkt; beeldregistratie, uitwerking en analyse dienen te voldoen aan de eisen die zijn gesteld in de vigerende versie van de KNA.
Conservering geselecteerd materiaal (zie CvAK-leidraad nr. 1)	De conditie van de geselecteerde vondsten dient in eerste instantie gestabiliseerd te worden. Na evaluatie van het veldwerk wordt bepaald welk materiaal in aanmerking komt voor duurzame conservering of eventueel restauratie.
Beperkingen	Geen beperkingen.

6. Eindproduct: rapportage en deponering	
Te leveren product	Na afloop van het veldwerk worden de resultaten van het onderzoek vastgelegd in een rapportage. De inhoudelijke eisen die zijn vastgelegd in de KNA vormen hiervoor de leidraad; de resultaten van het proefsleuvenonderzoek zullen worden gerapporteerd in de vorm van een RAAP-rapport; bij het eindproduct hoort een bewijs (af te geven door het provinciaal Depot van Overijssel) van overdracht van vondsten en documentatie. Dit bewijs van deponering kan eventueel separaat worden aangeleverd.
Inhoud eindrapport	De rapportage dient minimaal de volgende aspecten te bevatten: <ul style="list-style-type: none"> • toegepaste onderzoeksmethode; • beschrijving van grondsporen en vondsten; • beschrijving van de vindplaats(en) aan de hand van antwoorden op de onderzoeksvragen; • een puttenoverzicht, vlaktekeningen (per put), profieltekeningen per put); • waarderingsadvies conform de waarderingscriteria in de KNA (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001); • aanbevelingen ten behoeve van de planvorming. <p>Verder worden aan de rapportage toegevoegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • coupetekeningen; • foto's van sporen; • een sporenlijst; • een vondstenlijst.
Verschijsing en oplaag eindrapport	Van het conceptrapport worden 2 exemplaren geleverd. De opdrachtgever wordt in de gelegenheid gesteld commentaar te leveren op de conceptrapportage. Van het eindrapport zullen 3 exemplaren aan de opdrachtgever worden gestuurd; om de inhoud van het rapport te laten aansluiten op het beleid van de overheid zullen bovendien 2 exemplaren aan de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) en 1 exemplaar aan de provincie worden geleverd; indien tijdens het onderzoek vondsten zijn aangetroffen, zal tevens een exemplaar van het eindrapport aan het provinciaal depot worden gestuurd.
Deponering	De vondsten en de opgravingsdocumentatie worden binnen twee jaar na afronding van het onderzoek conform de daarvoor geldende richtlijnen, overgedragen aan het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Overijssel, op voorwaarden van dit depot.
Beperkingen	Geen beperkingen

7. Randvoorwaarden	
<p>Personele randvoorwaarden</p>	<p>Het archeologisch onderzoek moet verricht worden door een archeologisch bedrijf dat is bevoegd tot het verrichten van opgravingswerkzaamheden. Het onderzoek moet door een adequaat samengesteld veldteam uitgevoerd worden. Het veldwerk vindt plaats onder leiding van een senior archeoloog die is gespecialiseerd in middeleeuwse archeologie.</p>
<p>Uitvoeringsperiode en opleveringstermijn veldwerk</p>	<p>De uitvoerdatum van het veldwerk dient in overleg met de opdrachtgever vastgesteld te worden. Uiterlijk 10 dagen voorafgaand aan de start van het veldwerk dient de onderzoeksmelding in ARCHIS plaats te vinden. De doorlooptijd van het gehele onderzoek bedraagt (van start veldwerk tot levering concept rapportage) circa 14 weken. Een evaluatie van de voorlopige onderzoeksresultaten volgt direct na het veldwerk.</p>
<p>Uitvoeringscondities veldwerk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De exacte bepalingen en veiligheidsvoorschriften met betrekking tot het graven in het plangebied, dienen te worden opgenomen in het draaiboek dat door de opdrachtnemer aan de opdrachtgever wordt geleverd; • het onderzoek dient te worden uitgevoerd conform de richtlijnen in het KNA. In alle gevallen waarin dit PvE niet voorziet, zijn de procesbeschrijvingen en specificaties in de KNA van toepassing; • dit PvE betreft de eisen die vanwege het archeologisch belang aan het onderzoek worden gesteld. Dit laat onverlet dat wettelijke en andere regelgeving aangaande het uitvoeren van werkzaamheden moet worden gevolgd (o.a. Arbowet); • de opdrachtgever is verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van het terrein, evenals voor de plaatsing van afzettingen, het verwijderen en terugplaatsen van de bestrating, vergunningen, betredingstoestemmingen, het verwijderen van explosieven, etc.; • de archeologisch aannemer zorgt dat water- en beerputten aan het eind van een werkdag zijn veiliggesteld voor schatgravers bij voorkeur door het afdekken van de beer- of waterput (bijvoorbeeld met rijplaten). Alleen indien dit niet mogelijk is, wordt de beer- of waterput afgewerkt. Dit kan betekenen dat lokaal (in de put) dieper dan het vlakniveau gegraven wordt; • proefsleuven kunnen 's avonds en in het weekeinde worden bezocht door schatgravers. Hun graafwerkzaamheden belemmeren de voortgang van het onderzoek en brengen schade toe aan het archeologisch bodemarchief. De archeologische aannemer maakt voor aanvang van het onderzoek afspraken met de opdrachtgever, het bevoegd gezag en eventueel de politie over te nemen maatregelen; • dit PvE dient tijdens het veldwerk op de werklocatie aanwezig te zijn.

	<p>Gezien de mogelijke aanwezigheid van leidingen in het plangebied dienen enkele strikte veiligheidseisen te worden opgevolgd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • er dient een melding van bodemonderzoek te geschieden; • er dient een KLIC-melding gedaan te worden; • aan de hand van de resultaten van deze melding dient een werkplan te worden opgesteld waarin de precieze locatie van de proefsleuven wordt omschreven; • de proefsleuven dienen te worden uitgezet door een gekwalificeerd landmeetkundig bureau.
Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie	<p>Tijdens het uitvoeren van het veldwerk worden door de verantwoordelijke archeoloog dag- en weekrapporten opgemaakt waarin de vordering van de werkzaamheden, de personele inzet, de verwerking en de opslag van kwetsbare materialen, de wetenschappelijke of technische ontwikkelingen en de inhoudelijke keuzes worden opgenomen. In de loop van het onderzoek vindt ook regelmatig (telefonisch) overleg plaats met de opdrachtgever; bij eventuele afwijkingen van de bepalingen uit het PvE wordt onmiddellijk contact opgenomen met de opdrachtgever en het bevoegd gezag.</p> <p>Direct na afloop van het veldwerk wordt gestart met de administratieve uitwerking. Na afloop van de administratieve uitwerking wordt een conceptrapport opgesteld waarin de voorlopige resultaten van het veldonderzoek worden geëvalueerd aan de hand van het PvE.</p> <p>De onderzoeksresultaten en de conceptrapportage zullen door het bevoegd gezag (de gemeente Haaksbergen) worden getoetst aan dit PvE.</p>
Selectieprocedure tijdens het veldwerk (i.h.b. bij archeologische begeleiding)	<p>Indien tijdens het veldwerk vondsten (en/of structuren) worden gedaan waarvan de omvang, aard of complexiteit niet voorzien was, wordt direct contact opgenomen met de opdrachtgever en het bevoegd gezag. Samen met hen zal bepaald worden wat de te volgen strategie wordt.</p>
Uitvoeringsperiode uitwerking; opleveringstermijn (concept)eindrapport	<p>De conceptrapportage is uiterlijk 12 weken na afronding van de veldwerkzaamheden beschikbaar voor de opdrachtgever. Onderzoeksresultaten en conceptrapportage worden door het bevoegd gezag getoetst aan dit Programma van Eisen. Na eventuele noodzakelijke aanvullingen en/of aanpassingen wordt de conceptrapportage omgezet in een eindrapportage.</p>
Termijn overdracht van vondsten, monsters en documentatie	<p>Eventuele vondsten worden met documentatie binnen twee jaar na afronding van het onderzoek, overgedragen aan het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Overijssel.</p>
Procedure toetsing eindproduct door bevoegd gezag	<p>Onderzoeksresultaten en conceptrapport worden door de gemeente Haaksbergen getoetst aan dit Programma van Eisen. Na eventuele noodzakelijke aanvullingen en/of aanpassingen zal een eindrapport worden vervaardigd.</p>

8. Wijzigingen na evaluatie	
Wijzigingen tijdens het veldwerk	Indien op grond van voortschrijdend inzicht wijzigingen in de strategie of werkwijze noodzakelijk of wenselijk worden, dient de uitvoerder in overleg te treden met de opdrachtgever c.q. het bevoegd gezag. Hiermee dienen afspraken te worden gemaakt aangaande deze wijzigingen en de daarmee samenhangende planning van de werkzaamheden alsmede eventueel meer- of minderwerk.
Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk	Als er na de evaluatie en selectie nog ingrijpende wijzigingen optreden t.a.v. de vraagstellingen, methodiek van uitwerking, conservering of rapportage, dient dit tijdig met de opdrachtgever c.q. het bevoegd gezag te worden besproken.
Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering	Zie hierboven.

9. Literatuur en bijlagen	
Literatuur	<p>H. Ringenier, 2007. Plangebieden Marktpromenade en Het Meuke, gemeente Haaksbergen; archeologisch vooronderzoek; een bureauonderzoek en veldtoetsing, <i>RAAP-rapport 1610</i>, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.</p> <p>S. Wentink, 2007. <i>Selectie advies archeologisch onderzoek plangebieden Marktpromenade en Het Meuke te Haaksbergen</i> (kenmerk 3.232.07/sw). Het Oversticht, Zwolle.</p>
Lijst van bijlagen	<p>Figuren en bijlagen: Figuur 1: De ligging van het plangebied Figuur 2: Resultaten archeologisch booronderzoek Figuur 3: Puttenplan</p>